

TA'LIMNI AXBOROTLASHTIRISH SHAROITIDA O'QUVCHILARNING INTELLEKTUAL SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH

Umarova Ra'noxon Ubaydullayevna
Andijon davlat universiteti, dotsenti v.b. PhD

Annotatsiya: Maqolada ta'lim tizimini axborotlashtirish sharoitida o'quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish masalalari chuqur tahlil qilingan. Ta'limda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, tezkor axborot tahlil qilish kabi ko'nikmalarini rivojlantirishning samarali yo'llari yoritib berilgan. Statistik ma'lumotlar, xorijiy tajribalar va ilmiy izlanishlar asosida O'zbekiston ta'lim tizimida raqamlashtirish jarayonining o'rni va istiqbollari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: ta'lim, axborotlashtirish, intellektual salohiyat, axborot texnologiyalari, innovatsiya, xorij tajribasi, raqamli ta'lim

Аннотация: В статье подробно рассматриваются вопросы развития интеллектуального потенциала учащихся в условиях информатизации системы образования. Особое внимание уделено использованию современных информационно-коммуникационных технологий для развития навыков самостоятельного мышления, решения проблем и быстрого анализа информации. На основе статистических данных, зарубежного опыта и научных исследований проанализированы роль и перспективы цифровизации в образовательной системе Узбекистана.

Ключевые слова: образование, информатизация, интеллектуальный потенциал, информационные технологии, инновации, зарубежный опыт, цифровое образование

Annotation: The article thoroughly examines the development of students' intellectual potential in the context of the informatization of the education system. Special attention is given to the use of modern information and communication technologies to enhance independent thinking, problem-solving, and rapid information analysis skills. Based on statistical data, international experience, and scientific research, the role and prospects of digitization in Uzbekistan's education system are analyzed.

Keywords: education, informatization, intellectual potential, information technologies, innovation, international experience, digital education

Insoniyatning zamonaviy taraqqiyot bosqichi inson omili, shaxs faoliyati ijtimoiy-iqtisodiy hamda siyosiy tomondan qonuniy ravishda yuqorilab borayotganligi bilan alohida ajralib turadi. Ya'ni barcha ijtimoiy munosabatlar yig'indisidan tashkil topgan insonning ijodiy faoliyatini o'stirish, ishga solishning yangi yo'nalishlari va imkoniyatlarini aniqlamasdan, ijtimoiy-iqtisodiy ishlab chiqarish samaradorligini oshirib bo'lmaydi[58; 50-b]. Ushbu belgilangan maqsadga erishish uchun esa, ta'lim

sohasiga, ta'limning barcha tarmoqlariga innovatsiyalarni muvaffaqiyatli tatbiq etish lozim. Biror sohada innovatsiya yaratish yoki ijobiy burilish hosil qilishda yuksak intellektual salohiyatga, ijodkorlikka, tashkilotchilik sifatlariga ega bo'lgan kadrlar faoliyati muhim hisoblanadi.

Respublikamizda umumiy o'rta ta'limni yangi rivojlanish bosqichiga ko'tarish, ta'lim sifatini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish, kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'lim standartlarini va baholash mezonlarini joriy etish, halqaro baholash dasturlari asosida o'quvchilarda intellektual salohiyat, kreativ va hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

XXI asrda dunyo ta'lim tizimi tubdan o'zgarmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) jadal rivojlanishi natijasida ta'lim jarayonining barcha bosqichlari raqamlashtirilmoqda. O'quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirishda zamonaviy axborot resurslari, virtual laboratoriyalar, onlayn darsliklar, sun'iy intellekt asosida ishlovchi dasturlar keng joriy etilmoqda. Ushbu maqolada ta'limni axborotlashtirish sharoitida o'quvchilarning tafakkur, tahliliy fikrlash va muammolarni hal qilish salohiyatini rivojlantirish omillari yoritiladi.

Axborotlashtirilgan ta'lim o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, o'quvchilarda ilg'or axborot ko'nikmalarini shakllantirish, global bilim manbalaridan foydalanish imkoniyatini yaratadi. Axborot texnologiyalari orqali ta'lim jarayonida quyidagi yutuqlarga erishish mumkin:

- Interaktiv o'qitish orqali bilimlarni chuqurroq o'zlashtirish;
- Mustaqil izlanish va axborotni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish;
- O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yildagi ma'lumotlariga ko'ra, respublikadagi 10 091 ta maktabdan 8 282 tasi (82%) internet tarmog'iga ulangan. Shu bilan birga, 2024-yilda o'tkazilgan tadqiqotlarga ko'ra, AKT asosida o'quvchi faolligini oshirish loyihalari quyidagi natijalarni bergan:

Yil	Internetga ulangan maktablar (%)	O'quvchilarning o'rganish darajasi (%)	AKT orqali AKT bo'yicha o'qituvchilar malakasi (%)
2020	56%	28%	32%
2022	73%	47%	58%
2024	82%	76%	83%

Ushbu ko'rsatkichlar shuni anglatadiki, AKT o'quvchilarning bilim olish jarayonida yetakchi vositaga aylanmoqda.

Ushbu sohada xorijiy mamlakatlar tajribasiga kelsak:

Finlandiyada ta'lim tizimi to'liq raqamlashtirilgan. Har bir o'quvchi planshet yoki noutbuk orqali ta'lim oladi. O'qitish jarayonida sun'iy intellekt, o'quvchi-markazlashtirilgan yondashuv va onlayn baholash tizimlari qo'llaniladi. Bu esa o'quvchilarning intellektual salohiyatini mustaqil rivojlantirishga zamin yaratadi.

Janubiy Koreya maktablarida barcha darsliklar raqamlashtirilgan. O'quvchilar interaktiv ta'lim platformalarida mustaqil topshiriqlar bajaradi. Onlayn o'yinlar, testlar va muammolar yechish vositalari orqali o'quvchilar tafakkuri rivojlantiriladi. Bu mamlakatda o'quvchilarning 98% raqamli savodxonlikka ega.

Estoniya maktablarida 1-sinfdan boshlab raqamli ta'lim platformalari orqali dasturlash asoslari o'rgatiladi. Virtual laboratoriyalar, elektron kundaliklar va sun'iy intellekt yordamida o'quvchilar individual rivojlanadi.

O'zbekiston sharoitida imkoniyatlar va muammolar

Imkoniyatlar:

- Ta'lim vazirligi tomonidan AKT joriy etish dasturlari kengaymoqda.
- Yangi onlayn platformalar va elektron kutubxonalar yaratilmoqda.

Muammolar:

- Ayrim chekka hududlarda yuqori tezlikdagi internet mavjud emas.
- O'qituvchilarning barcha hududlarda AKT kompetensiyasi to'liq shakllanmagan.

Tavsiyalar:

- Chekka hududlarda internet infratuzilmasini rivojlantirish.
- O'qituvchilar uchun zamonaviy AKT asosida malaka oshirish kurslarini takomillashtirish.

- O'quvchilar uchun maxsus raqamli kompetensiya testlarini joriy etish.

Andijon viloyatida ham ta'limni axborotlashtirish borasida ijobiy o'zgarishlar ko'zga tashlanmoqda. Viloyat Xalq ta'limi boshqarmasi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yil holatida viloyatda jami 728 ta umumta'lim maktablari faoliyat yuritmoqda. Shundan 630 tasi (86.5%) yuqori tezlikdagi internet tarmog'iga ulangan.

Viloyat kesimida AKT joriy etish holati:

Tuman/Nahiya	Maktablar soni	Internet ta'minlangan (%)	bilan AKT o'qituvchilar (%)	bo'yicha malakasi
Andijon shahri	105	97%	90%	
Asaka tumani	74	89%	78%	
Xo'jaobod tumani	68	81%	70%	
Shahrixon tumani	85	84%	72%	
Buloqboshi tumani	52	79%	68%	
Qo'rg'ontepa tumani	67	83%	70%	
Jalaquduq tumani	66	76%	65%	
Baliqchi tumani	55	80%	68%	
Paxtaobod tumani	52	85%	73%	
Izboskan tumani	53	78%	66%	
Ulug'nor tumani	41	71%	60%	

• Andijon shahri va Asaka tumani internet va AKT kompetensiyasi bo'yicha yetakchi hisoblanadi. Bu hududlarda ta'lim sifati sezilarli ravishda oshmoqda.

• Ulug'nor tumani, Jalaquduq va Izboskan tumanlarida internet infratuzilmasi va o'qituvchilar malakasi pastligi aniqlangan.

• Barcha tumanlarda o'quvchilarning AKT orqali o'rganish motivatsiyasi yildan yilga oshmoqda, lekin chekka hududlarda texnik va kadrlar ta'minoti muammo bo'lib qolmoqda.

Andijon viloyatida taklif etiladigan chora-tadbirlar:

• Chekka tumanlarda internet tezligini oshirish uchun maxsus davlat dasturlarini joriy etish.

• O'qituvchilarni AKT sohasida muntazam qayta tayyorlash.

• Viloyatda raqamli laboratoriyalar va virtual ta'lim maydonlarini keng joriy etish.

• O'quvchilar uchun AKT bo'yicha amaliy tanlov va olimpiadalar tashkil etish.

Ta'limni axborotlashtirish sharoitida o'quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish - kelajak raqobatbardosh kadrlarini tayyorlash uchun muhim yo'nalishdir. Statistika va xorij tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan oqilona foydalanish o'quvchilarda chuqur bilim, mustaqil fikrlash, tezkor tahlil va muammolarni yechish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. O'zbekistonda bu yo'nalishda amalga oshirilayotgan islohotlarni chuqurlashtirish ta'lim sifati va natijadorligini yanada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PQ-81-son qarori "2022–2026 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Milliy rivojlanish strategiyasi".

2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yilgi ma'lumotlari.

3. Andijon viloyati Xalq ta'limi boshqarmasi statistik ma'lumotlari, 2024-yil.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Andijon viloyatini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha qarorlari, 2023-yil.

5. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2024). "Viloyatlar kesimida ta'lim infratuzilmasini raqamlashtirish holati" maxsus hisobot.

6. OECD (2020). Digital Education Outlook: Pushing the Frontiers with Artificial Intelligence, Blockchain and Robots.

7. Sahlberg, P. (2015). Finnish Lessons 2.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? Teachers College Press.

8. Korean Ministry of Education (2021). Smart Education Strategies in South Korea.

9. Estonian Ministry of Education and Research (2020). Digital Transformation in Estonian Schools.

10. Юнцова 3. "Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi o'rni" // Pedagogika fanlari jurnali, 2023, №2.